

به طور کلی انگل به موجودی گفته می شود که برای ادامه حیات خود وابسته به موجود زنده دیگری باشد. انگل های دامی به سه دسته کلی تقسیم می شوند:

۱. بندپایان (انگل خارجی)

۲. تک یاخته ها

۳. گرم ها

انگلهای خارجی در تمام گونه های جانوری وجود داشته و خسارات فراوانی را ایجاد می نمایند. از جمله:

- کاهش بازدهی دام ها به علت ایجاد بیماری پوستی، کم خونی، لاغری و کاهش رشد.
- انتقال عوامل بیماریزا مثل بازیوز، تیلریوز، تب کریمه کنگو و آنسفالیت ناشی از کنه.
- ایجاد خسارت به پوست، چرم و فرآورده های دامی و کاهش ارزش این محصولات.

اگرچه علل ایجاد بیماری های انگلی بسیار زیادند و هر علت بر دیگری موثر است اما بسیاری از آن ها به یکی از دلایل زیر رخ می دهد:

- ایجاد شرایط مناسب برای تکثیر و تهاجم انگل که می تواند شامل شرایط محیطی و تغذیه ای باشد.
- تغییر در حساسیت میزبان که می تواند به علت وجود آلودگی در جیره غذایی، آبستنی و شیرواری و یا درمان با داروهای استروئیدی باشد. همچنین وجود عفونت های ثانویه (بیماری های ویروسی و باکتریایی) نیز حیوان را مستعد به بیماری های انگلی می نماید.

• ورود حیوانات جدید به گله در صورتی که دارای ایمنی اکتسابی نباشند و قبل از ورود واکسنی دریافت نکرده باشند می تواند سبب رواج انگل در محیط شوند. همچنین نبودن ایمنی سنی و یا ژنتیکی در دام های نژادهای مختلف می تواند سبب شیوع انگل در گله شود.

• ورود و خروج ناقلان، مجاری خروجی پسماندها، ورود

دام جدید همه در ورود انگل نقش بسزایی ایفا می کنند.

انگل های خارجی عمدتاً شامل کنه، جرب، شپش، انواع مگس ها و لارو آن هاست.

کنه (Tick): از شاخه بندپایان بوده و عموماً یک یا دو یا سه میزبانند. بر اساس پوشش کیتینی موجود در پشت بدن به دو دسته سخت و نرم تقسیم می شوند. این انگل ها در انتقال بیماری های تک یاخته ای خونی مثل بازیوز و تیلریوز و همچنین بیماری های ویروسی مثل تب کریمه کنگو نقش دارند.

جرب (Mite): در زیر پوست و یا روی آن به طور دائم زندگی می کنند و عمدتاً بیماری های پوستی نظیر درماتیت ریزش پشم و مو، خارش، چروکیدگی و زخم های پوستی ایجاد می کند.

شپش (Lice): دارای دو گروه خونخوار و گزنده می باشد شپش های خونخوار باعث بروز کم خونی در میزبان شده و بیماری های عفونی را منتقل می کند. شپش های گزنده باعث بروز خارش پوستی، سو ریختگی، ایجاد دلمه و... می گردد.

مدیریت مبارزه

از عوامل موثر در مدیریت مبارزه با انگل های خارجی میتوان موارد زیر را نام برد:

آب و هوا

تکامل و چرخه زندگی انگل ها وابستگی زیادی به آب و هوا و بارندگی منطقه دارد. در مناطق معتدل و نیز مناطق خنک و مرطوب در دوره های خاصی از سال چرخه زندگی کامل شده و انگل ایجاد بیماری می کند، اما در آب و هوای گرم و مرطوب (گرمسیری) انگل می تواند در تمام طول سال فعالیت داشته باشد. لذا توجه

به این نکته که در چه منطقه آب و هوایی و نیز در چه فصلی از سال قرار داریم نحوه مدیریت را تغییر می دهد.

عوامل محیطی

تراکم زیاد دام ها در یک محل، ارتفاع علوفه مرتع، تراکم علوفه، آمد و رفت تعداد دام هایی که از یک مرتع مشترک استفاده می کنند، همه و همه در شیوع انگل های خارجی دخیل اند.

جیره غذایی

به خوبی روشن است که دام هایی که به حد کافی و مطلوب تغذیه می شوند می توانند تعداد بیشتری انگل را تحمل کنند. چنانچه در زمان آبستنی و شیرواری جیره کافی و مناسب در اختیار دام ها قرار نگیرد دام ایمنی خود را در برابر بیماری های ناشی از انگل های خارجی از دست خواهد داد.

جایگاه

نگهداری دام در آغل های تنگ و تاریک یکی از عوامل مهم در انتقال انگل های خارجی است. آغل های مرطوب و قدون تهیه مناسب که کود داخل آن ها به طور مرتب پاکسازی نمی شوند، سبب لانه گزینی و تکامل چرخه زندگی انگل می شود. ازدحام و تماس بیش از حد بین بدن دام ها نیز سبب سهولت انتقال انگل ها می گردد. منافذ و خلل و فرج کف و دیوارها مکان مناسبی برای تخم گذاری انگل ها و تکثیر آنهاست.

با توجه به مطالب ذکر شده نکاتی جهت مدیریت و مبارزه با انگل های خارجی دام حائز اهمیت است:

• واکسیناسیون بر ضد بیماری های قابل انتقال توسط

انگل ها و نیز سمپاشی دام و جایگاه طبق دستورالعملی که در ادامه آورده می شود، در فصل مناسب از تکثیر و تکمیل چرخه زندگی انگل ها و شیوع و گسترش آلودگی تا حد زیادی جلوگیری می کند.

• جلوگیری از تراکم بیش از حد دام ها در محیط های بسته برای جلوگیری از انتقال انگل ها بین دام ها موثر می باشد.

• پاکسازی جایگاه و خارج کردن کود دام ها در فواصل زمانی مناسب و همچنین بهسازی اماکن دامی امکان تکثیر و رشد انگل را کاهش می دهد.

• ممانعت از ورود و خروج دام های حساس و یا آلوده و یا ناقل انگل به گله می تواند از بروز اپیدمی انگلی در سطح گله جلوگیری نماید.

• علوفه مصرفی دام از مکان های مطمئن تهیه شود تا مانع انتقال تخم و انگل شود.

• جیره غذایی دام ها متناسب با وضعیت آنها (شیرواری - آبستنی - خشک) تهیه شود تا دچار کمبود مواد غذایی نشده و ایمنی خود را از دست ندهند.

مهمترین راه مبارزه با انگل های خارجی دام سمپاشی بدن دام و جایگاه است که چنانچه به دقت و با رعایت اصول و ضوابط انجام گیرد مصونیت بالایی را ایجاد می کند.

بر طبق دستورالعمل سازمان دامپزشکی کشور بهترین روشهای سمپاشی به شرح زیر است:

مبارزه بر علیه انگل های خارجی گوسفند و بز

سمپاشی بدن

با توجه به چرخه زندگی بندپایان به خصوص کنه ها که مهمترین ناقلین انگل های تک یاخته ای خونی، ویروس ها و باکتری ها می باشند و با در نظر گرفتن زمان شروع فعالیت آن ها در هر منطقه و نظر به مطالعات و تجارب قبلی در رابطه با فعالیت عوامل یاد شده، پس از قتل

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان جهاد کشاورزی استان کرمان
مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی

مدیریت مبارزه با

انگل های خارجی دام

گردآورندگان:

دکتر صدیقه کاظمی نیا

دکتر فرزانه کارنما

در صورت مشاهده انگل های خارجی بر روی بدن تک سمی ها در فصل بهار هر ۱۵ روز یکبار با استفاده از سموم مجاز (مخصوص اسب) به روش Pour-on و Spot-on زیر دم، داخل گوش و زیر کشاله ران توصیه می شود. در صورت نیاز برای سمپاشی جایگاه تک سمی ها از سموم مجاز از ماه اردیبهشت تا پایان تابستان به فاصله یک ماه می توان استفاده نمود.

مبارزه با پشه های ناقل بیماری

در مناطقی که پشه ها با انتقال عوامل بیماری های ویروسی، تک یاخته ای، کرمی و... سبب بروز ضایعات و خسارت می شوند، مبارزه با آن ها توصیه می گردد.

برای مبارزه در مرحله لاروی پشه ها که در داخل آب های راکد در محوطه دامداری ها و اطراف آن، تکثیر پیدا می کنند پس از هماهنگی و همکاری با سایر ارگان های مربوطه می توان از ترکیبات نفتی به همراه سموم مجاز بعنوان لارو کش استفاده کرد.

برای مبارزه با پشه های بالغ می توان به روش های زیر اقدام نمود:

- سمپاشی اماکن دامی با سموم دارای اثر ابقایی مناسب به روش سمپاشی، مه پاشی و...
- استفاده از آویزهای گوش دورکننده حشرات در دام ها

پاییز قبل از جایگزینی زمستانه دام همزمان با سمپاشی بدن انجام گیرد. سموم مناسب برای این منظور سموم مجازی است که اثرات مطلوب در جایگاه داشته باشد. در گوسفند و بزهایی که در شرایط روستایی پرورش داده می شوند سمپاشی جایگاه در دو مرحله اوایل بهار همزمان با حمام دادن بدن دام و پاییز قبل از جایگزینی زمستانه توصیه می گردد.

باید توجه نمود که دز مصرفی سموم برای بدن دام و جایگاه متفاوت بوده و توصیه های کارخانه سازنده باید مدنظر قرار گیرد.

مبارزه علیه انگل های خارجی گاو و گاو میش

سمپاشی بدن

سمپاشی بدن گاو و گاو میش در شروع فعالیت بندپایان بخصوص کتله ها و با توجه به شرایط آب و هوایی و نوع سسم مصرفی، حداقل دونوبت مبارزه به فاصله یکماه با توجه به دستورالعمل سسم مورد مصرف در بهار الزامی است. در سمپاشی بدن می توان از روش دوش دادن دام و یا روش Pour-on و Spot-on استفاده کرد و در مناطق روستایی در مکان های محدود دامپروری از اسپری دستی نیز می توان بهره گرفت.

سمپاشی جایگاه

حداقل دو نوبت در سال و همزمان با سمپاشی بدن انجام می گیرد. در مجتمع های دامداری، مبارزه با انگلهای خارجی بدن دام و جایگاه همزمان توصیه می گردد. مبارزه بر علیه انگل های خارجی در شتر و تک سمی ها

مبارزه علیه انگل های خارجی شتر

در فصل بهار در دو نوبت به فاصله ۱۵ روز با روش Spot-on با سموم مجاز دامی (توصیه شده برای بدن) انجام شود.

مبارزه با انگل های خارجی بدن تک سمی ها

سرما زمانیکه حداکثر درجه حرارت به ۲۰ درجه سانتی گراد می رسد اولین نوبت انجام عملیات مبارزه بر علیه انگل های خارجی دام به روش حمام دادن، خطی یا Pour-on و یا روش Spot-on خواهد بود.

توصیه می شود دو و یا سه نوبت حمام دادن به فاصله یک ماه در فصل بهار انجام شود. (زمان غوطه وری ۶۰-۳۰ ثانیه با توجه به نوع سسم مصرفی و توصیه کارخانه سازنده می باشد). دفعات مبارزه بستگی به شرایط و وضعیت آلودگی خواهد داشت. سموم مناسب برای این عمل سموم فسفره و یا پائروتروئید دامی بوده و اولویت مبارزه در کانون های تیلریوز، بایزیوز و سایر بیماری های تک یاخته ای، ویروسی و... قابل انتقال توسط انگل های خارجی می باشد. باید دقت شود که در روش حمام دادن برای جلوگیری از مسمومیت، آب کافی قبلا در اختیار دام ها قرار گیرد.

لازم به ذکر است باید با کم شدن حجم آب مخلوط آب و سسم به نسبت توصیه شده به چاله حمام اضافه گردد. در مورد گوسفند و بز کوچ رو، مبارزه باید در دو مرحله یکی در مسیر کوچ قشلاقی به بیلاقی و دیگری در هنگام بازگشت از بیلاقی به قشلاق انجام گیرد.

• در مراکز پروراندی گوسفند و بز علاوه بر ایام یادشده در دو نوبت، اوایل پاییز و اوایل زمستان که زمان تراکم دام در جایگاه می باشد سمپاشی باید صورت بگیرد.

• در مراکز تراکم دام از جمله میادین دام، احداث یک حمام ضد کتله برای گوسفند و بز و یک دوش Spray race برای سمپاشی بدن گاو و گوساله توصیه میگردد.

• جهت مبارزه با جرب و شیش از سموم مجاز دامی به فاصله حدود سه هفته (طبق توصیه کارخانه سازنده) به صورت حمام و پودر پاشی استفاده شود.

سمپاشی جایگاه

سمپاشی جایگاه گوسفند و بز حداقل یکبار، در فصل